

Stavitel

Paul Claudel

*Památce architektka Sainte-Marie Perrina**

Stavitel je ten, kdo je povolán svým uměním věc potřebnou a stálou vytvořit,
Ne abychom si ji pouze prohlíželi nebo jí rozuměli, ale abychom uvnitř mohli žít,
Věc jakousi ze zdi a střechy, odkud svět ostatní je vyloučen a kde člověk,

až vstoupí jedenkrát,

Všude vidí, jak druhý za něho napřed myslel, co je mu pohodlné a co má rád.

Šťasten, kdo vprostřed sádry a hoblin tráví svůj život mocně a ve veselí

A kdo ze štítu domu, jež právě dokončil — zas jeden další! — vztyčiti prapor velí.

Šťasten, čí příbytek, když jej rozezná v dálce krytý střechou prostrannou a skvělou,

Není utrpením pro oko, není urážkou pro krajinu celou.

Šťasten, kdo pojav ženu před Bohem mezi cestou a brázdou přijal do držení

Obydlí, které nebylo uděláno pro jeden den, ale pro celá pokolení.

Tak postaven na pahorku při vstupu do údolí, jež Římské sluje,

Palác, jehož ostrá věž z okrouhlých kaštanů a velkých sekvojí amerických vystupuje

A ovládá celý ten kraj, jež tvoří Rhôna až k ledovcům hor savojských

A jehož chodec přicházející z Německa s námahou kdysi dosahoval při zdlouhavém

kroku volů svých.

Nástupci Mithry Syrského pod střechou z révoví, k nimž zde přicházeli

mezinárodní obchodníci,

Dávní Vévodové ze strany lesa zeď vztyčili na sever se zdvíhající,

Zatímco za králů francouzských byla zřízena část jižní, klidná a vlahá,

Celá v průčelí, a terasy z kamene mezi křídly vybíhajícími, k nimž dlouho

slunce jitřní sahá.

Potom to byl děd málem všech lidí s dobráckostí svou,

Který zнову celou nemovitost pokryl tou velkolepou omítkou

* Louis Jean Sainte-Marie Perrin, vl. jm. Louis Jean Perrin (*31. 8. 1835, Lyon † 20. 7. 1917, Lyon), francouzský architekt zaměřující se převážně na realizaci církevní architektury. Jeho životním dílem se stala dostavba baziliky Notre-Dame de Fourvière v Lyonu (dokončeno 1888). Jeho dcera Marie se 15. 3. 1906 v Lyonu provdala za Paula Claudela.

A na rozcestí těch silnic, jemuž z *Forum viarum* pak Fourvière název dán,
 Tam v ohnisku celé země jste míti chtěl svůj svatostan,
 Kde, jak se zdá, stanul ten mrak, jenž Boha kryl a jenž vedl Židy, když pouští
 jim bylo jít,

A je slyšet ustavičně pod vašimi kroky člunek, jenž s osnovou váže nit.
 Zatímco se učenci přeli, a dřív nežli Řím řekl slovo své,
 Lyon na svém nejvyšším pahorku vzdal úctu Matce Neposkvrněné,
 A jí zbudoval mezi dvěma válkami, aby už navždy zůstala, tu Archu pevnou,
 Podobnou jakési věci vzácné a vznešené, již ruce zbožné zvednou.
 Církev ve svých čtyřech věřících tam nahoře, k níž Matka nejvyšší se druží.
 Není ona Smokvoní a Palmovníkem a Růží?
 Není ona Studnicí a Branou, není Myrhou a Cypřišem?
 To všechno tam nahoře napsal náš Otec a stačí zvednout oči a tam to čtem.
 Strom Života nad Vodami, jenž vyrazil v zahradě tajemné!
 Toť ona, o níž psáno, že přede všemi věcmi Bůh ji měl v mysli své,
 A její obraz nesl v svém srdci, když svým kompasem dělal první kruh nad Propastí!
 A my také, nežli začnem, kdo nám vytkne, že patříme na tvář tu plnou slasti?
 Naše dílo, když ruku přiložíme, se tím neprobouzí a není to začátek jeho,
 To když zapomínajíce myslet na sebe, plni hluboké úcty a obdivu nesmírného
 Patříme na tvář tu milovanou, kde víme, že nebude nikdy hněvu pro nás.
 Ty, která jsi mezi všemi ženami Žena, ty víš, co znamená žena pro nás!
 (Někdy)

Tak dítě, jež vedle matky v práci v mlčení sedí hlubokém
 A jež kradmo pozoruje ty hbité ruce a ten svetr, jež dokončují oko za okem,
 Dřív než co řekne, přenáší s úzkostí na obličej ten jasný a vznešený svou zvěst.
 Ví ona dobře, co se děje v našem srdci pro ni, ví přesně, co v něm jest,
 A i když jednáme špatně, že přece jsme jí ublížit nechtěli a že ji milujem?
 Všechno se děje v mlčení mezi námi a není co říkat k věcem těm.
 Ona však, jež syna svého milujícího zná,
 Usmívá se, a ta tvář, maně se obracejíc, hledí naň jasná a radostná.
 A nyní pro nás ty čáry, jež vápnem na zemi kreslí, pro nás pila a lžíce a sekyra,
 pro nás též trámy s kamením.
 Pro nás den za dnem všechno to, co se pod námi zdvíhá mezi lešením!
 Pro nás bronz a email a olovo, pro nás mramor a zlato a barev skvosty!
 Aby se vyjádřila radost našeho srdce, nebude nikdy ve světě věcí vzácných dosti!
 Pro nás mezi čistou gotikou ty sloupy v pořádku vypočítaném, jež se zdvíhají jak
 andělské výzvy křik!

Pro nás všechno to, co světlo vykouzluje z oken a mozaik!
 Co dovedli naši otcové, na to i naše dovednost stačí.
 Nejsme nikterak malátnější a naše paže není dnes kratší.
 Když Bůh je živý, k čemu věčně napodobovat mrtvých věno?
 I my žijeme a máme co říci, a naše srdce je tak spokojeno!

Děde mých dětí, povězte, co se dělá na místech, jež vás teď hostí?
 Kde už není odporu staviva, aby se počítalo, a kamenů, aby se řezaly s dovedností.

Cože! Práce, jež byla naší velikou radostí v tomto světě, té že bychom se měli zříci?
Co jsme, ne-li mezi stvořením a Tebou ten základ řádu a činnosti budujících?

Není to pro člověka život, nemá-li pracovat.

Pane, slíbil jsi nám Radost, a Radost je pro nás něco jiného než zahálet a spát.

Ty, jenž jsi čistý, kterak bychom Ti mohli za obraz sloužiti,

Kdyby v nás zůstal, jak často příliš zde dole, tak mnohý zdroj pohybu bez využití,

Kdyby to, co je temným počátkem, nevzešlo a kdybychom netrvali nakonec!

Neboť není jiného štěstí pro člověka než v plnosti dát se přec.

Otče, vy se usmíváte, nebo je vám známo, jak učí teologie,

Že nebe to přechod ze světa následku do světa příčiny je.

Ten Velký Odpočinek Sedmého Dne, jenž bude dovršením, jak je i jádrem všeho,

Je-li dost dobrý pro Boha, bude též pro tvory jeho.

Jako že máme podíl v Otcí, též k jeho tvůrčí Vůli budeme přidružení;

Dovíme se, jak si počíná, aby udržel, když ji stvořil, tu nesmírnou budovu v rozrůznění

Všech těch bytostí z jediné látky beze švu od kamene po serafína tkanou,

A to ne na sloupy z mramoru anděla neživého, ale tu tvář před námi,

růži žářem Božského Slunce zaříkanou!

Teď, kdy Boha můžeme vidět, všechno je jasné a daří se našemu dílu.

Nejsme už jak ti slepci tápající, kteří se rukama žalostně hrabou v jílu.

Ne nadarmo nám pro věčnost slíbili netoliko nebesa, ale i zem,

Spíš nežli patřit na věc je mnohem zábavnější, když zevnitř ji pobádáme a budujem.

A říkáte-li, že rozkoš z práce je právě objev a úsilí a odpor překonaný,

Hle ta věc v našich rukou znenáhla logická, jež nejasně spolupracuje s námi

a odpírá druhým a roste a utváří se na všechny strany.

Nicméně je smutná ta otázka v hloubi srdce jak výčitka *proč?* a to přece vše netečné,

co neví a co uniká nezbytnosti,

Je smutné pro Syna Slunce pracovat na něčem jiném než na věčnosti!

Známe odpor smrti a odpor života známe!

Jeden, který je naším zoufalstvím, a druhý, který je naší pýchou a tím činem,

z jehož daru se těšíváme!

Ta věc, jež by nebyla bez nás, trvá teď sama sebou a udělat ji a ověřit je přec to samé!

Když dílo žije, nepřipustí již, abychom s ním podle své vůle naložili.

Ale spíš je to ono, na něž hledíme a jež nás vede a jemuž pomáháme svým rozumem

a svou pílí.

Ten kámen už není jen kamení šmahem, je to zeď, je to sloupořadí.

Stavivo ze všech stran vybrané se spojuje v plánu, který se ospravedlňuje a řadí.

Teď ten otvor jsou opravdu dveře, věc jasná, a toto je okno, kterým se jitrní slunce řine!

Není to pouhá metafora, je to zde, kámen a dřevo mým uměním odcizeno pro cíle jiné

Než mocí svého tvaru a své nehybnosti před Bohem ustavičné svědectví vydávat

A chránit oběť na věky dostačující — to, co jak proti nepohodám útočiště a šat

Obklopuje temnotně setkání Boha a duše bědné, jež dříve než zemře,

na hodinku si žádá s ním obcovat!

Všechna znamení tohoto počtu v činnosti, čímž, najímajíc všechna řemesla,

jeho umění tvořilo z tisíce věcí jedno tělo,

Stavitel v Bohu teď proniká rozměry a vztahy jeho

A ty úměrnosti příliš dokonalé, aby se daly číslem vyjádřiti!

Bylo to tedy skrze něj, že se tolik prvků rozptýlených shromáždilo,
 Aby tam, kde byla jen tíže a objem a náhoda, vzniklo dílo.
 Kde Bůh určí dostaveníčko pro své syny, tam i všechno stvoření dostalo rozkaz
 se shromažďovat. Stavitelství, toť svět, který si žádá v Město se vybudovat!

Je psáno o každé věci, že stvořena není zbůhdarma.

Což nespatrií vesmír stejně jak člověk jednoho dne, že jeho neštěstí se končí
 a naplňuje ta žádost, již zavřenu v srdci má,

Žádost řádu a jazyka dokonalého a uzpůsobení v touze, pokud se Pravdy tkne?

Není psáno, že Jeruzalém jak snoubenka z nebe sestoupí jednoho dne?

Není psáno, že Bůh učiní netoliko nebesa nová, ale i novou zemi?

A co to znamená, ne-li Vykoupení také stvoření hmotného s věcmi všemi,

Ne-li to, co kolem velikých zásnub vytoužených ráj splete bezděky,

Ne-li každou věc posvěcenou a prostou v jejím poměru s Duchem navěky?

„Vlastníma rukama jsem nakreslil tvůj plán a před očima máma je vždycky zdí
 tvých kruh.“

„Položil jsem v jejich pořádku tvé kameny, tvé základy jsou ze saffiru,“ dí Bůh,

„Učinil jsem tě z kamenů kolkolem a tvé počátky jsou z kamenů žádoucích.“

(Žádoucí toť to, co má barvu či světlo — kámen, co jednou položeno zůstává
 v nezměnitelných vztazích svých,

Nesmírná duha v oblacích, vínek, oheň sebraný ze všech těch kapek rosy!)

Je to ta katedrála živoucí, z níž ví, že nebude vyloučen, kdo v srdci nosí

Porozumění těm tužbám, jež věci jedna k druhé živí, aby se skutkem stala

V dokonalé kráse obět dokonalá!

Ty věci, jež natrvalo jsou svěřeny komusi jinému než smrti, a tvůrce je vždycky
 v ruce má!

Příčina v žádné své části ani na chvíli od následku svého vzdálena!

Nic není, co nepřijalo rozkaz a nenašlo místo své služebnosti.

Touha po Kráse je v člověku tak hluboká jak touha po Spravedlnosti.

Oč jsem Tě kdy prosil, ó můj Bože, ne-li aby přišlo Království Tvé?

A jestliže hmota a tíže, jež se nám zdají tak liknavé,

Jsou živé dost, aby nebylo nikde pohybu či kruhů zaměřených na Absolutno,

K nimž nepřispívá jejich vlastní koule, s níž ostatní všechny diamanty spojití nutno,

Jak pochybovat, že pro Město dokonalé, kde duch, jak psáno jest o andělích,
 hmotě vládne přijav ji do držení,

Rozumu a lásky umělcovy potřeba rovněž není?

Tam, kde zmizela překážka, účinek nepřestává.

To, co se konalo v slepotě, to se v obdivu dokonává!

Bude to táž radost a bude to nesnášenlivost, jak byla,

Bude to táž touha, však ne už stejná síla!

Otče, opustil jste svá staveniště a pro diecézi svou práci každodenní

A vstoupil do jednoho z těch hradů duše, o nichž hovoří svatá Terezie ve vidění.

Stačilo vám, abyste se jen obrátil a týmž okem pevným a jasným viděl teď,

Co se v nebi vztahuje k Bohu a co je na zemi brána a sloup a zeď.

Co bylo z řádu ducha do řádu hmoty přeneseno,

Z téhož Konu přijímá nicméně počátek a tvar týmž světlem ozářeno.

Co se děje v mlčení noci? Čím se zaměstnávají oceány a lesy?
 Chápeme věci, teprve když s nimi ke společné modlitbě klekneme si.
 V nesmírných troskách, jimiž je svět, v nadidla a náznaky známe.
 Jsme dědici jejich zkázy, příroda si vzpomíná, a my jí nasloucháme.
 To se čekalo na nás, aby v paprsku slunečním jasném i temném vstala
 Jak skupina čísel sama v sobě závislá, ta geometrická stavba pevná a dokonalá.
 Neboť čísla se mohou měnit, ale nezměnitelné a věčné jsou jejich vztahy.
 Kdo rozumí geometrii, toho nezklamou nebes prahy.
 Otče, v kompaktní náhodnosti hluché země vaše umění bylo okna otvírat,
 Všechno se otvírá a šíří zevnitř plod, se světlem vniká řád,
 Světlo zaplavuje Loď triumfální, proniká kryptou níž,
 Nevíme, zda je to slunce ještě anebo Milost již,
 Tak příroda s duchem v souladu jemném žije!
 Pokoj srdce Bohem poučeného, které se cítí v něm stárnout, jak zlato teplý
a hluboký je!

Podobně ten seminář ze žlutého kamene tam nahoře v Sainte Foy,
který se prostranně táhne po výšíně,
 Ten stín, který roste na zdi, kterou jsme vztyčili, a který přechází vlevo a pryč se šine,
 Oči se neunaví jak ruka, jež píše, když jdou za ním jej sledujícíe.
 (Ten zvon v jitřním větru velkém a čistém — třídobý úder — to mi zavěsili jej
do zvonice!)

Ale jak otec, když se shledá s dcerou milovanou, je potěšen vida tu prostinkou radost
v jejích očích a na jejím čele to čisté zardění,
 Tak v srdci těch oblouků, jež stvořil, když spatří za první mše, jak barva se znovu dní,
 Jež se před šerým oltářem soustřeďuje až v tom jazyku plamenném,
 Otec a Stavitel chrámu je dojat a cosí z radosti Marie Panny poznává v srdci svém!
 Je pravda přec, že Bůh byl ve mně, když vychází!
 Stačilo, aby se tam zobrazil, ta trocha zlata, ten kousek zdi!
 Stačilo mu, že jsem skončil, aby On začal dosti!
 A protože je to pravda, hle ta katedrála pro vás připravená, kterou jsem udělal bezděčně,
jak růže v své nevinosti,
 Je přece cos ve mně, co nepřestalo být schopno té nesmírné dětinskosti!

Rio de Janeiro, březen 1918

Přeložil Jan Zahradníček.